

מבחר פירושים והארות על
טקסטים מתוך הספרות
הערבית הקלאסית – חלק א

ניצה בינדר

10 «תָּאֵבַט שְׂרָא»

תָּאֵבַט שְׂרָא (כותרת): שמו האמיתי: ثَابِتُ بْنُ جَابِرٍ بْنِ سُفْيَانَ. היה משורר ג'אהלי. הוא כונה בשם תָּאֵבַט שְׂרָא. נודע במהירות ריצתו ובתעלוליו. השתייך לאחד מהשבטים הצפוניים. הוא התפרסם בעיקר בגלל שירו, שהוא קינה על רצח דודו.

حديث أ

سَاتِيكَ (ש' 1): בִּסְ יֵשׁ אֶלְמִנֵט שֶׁל אִיּוֹם.
בקטע זה פונה תָּאֵבַט שְׂרָא אל חברותיה של אמו.

זוהי הגרסה הגברית של הקטע.

בשני הקטעים אנו רואים ניסיונות להסביר את השם, כאשר השם הוא שם מאובן: מְרָכָבִיִּי. ⁴Wright

מְרָכָבִיִּי = הרכב פרדיקטיבי: שתי מלים, שאחת מהן מתחברת אל השנייה, וביחד הן יוצרות משפט שמני (אֲבִדְרָ טָלַח – שם פרטי) או משפט פעלי (תָּאֲבַטְ שְׂרָא – שם פרטי). שם פרטי זה מנוקד מבחינה תחבירית בהתאם למקומו במשפט, אך רק במבנה העומק של המשפט. במבנה השטח נשאר ניקודו כפי שהוא.

לפי ⁴Wright, כדי ששם פרטי יהיה מחוסר תְּנוּיִן צריכות להיות שתי סיבות ביחד, או יותר. בסך הכול יש תשע סיבות מדוע שם יכול להיות מחוסר תְּנוּיִן:

1. אֲלַעְמִיָּה – היותו שם פרטי.
2. אֲלוֹטְפִיָּה – היותו שם תואר.
3. אֲלַעְמִיָּה – היותו מלה זרה.
4. אֲלַעְמִיָּה – היותו מורכב מהקטגוריות של אֲלַעְמִיָּה.
5. אֲלַעְמִיָּה – היותו נקבה בכוח, בצורה או במשמעות.
6. אֲלַעְמִיָּה – היותו מסתיים בסיומת -אֵן, אשר דומה לסיומת הנקבה -אֵ.
7. אֲלַעְמִיָּה – היותו ריבוי של צורה, שאינה קיימת בלשון כיחיד.
8. אֲלַעְמִיָּה – היותו גלגול מצורה אחת לאחרת (עֲמַר עֲבַר גִּלְגֹּל – מְעֻדָּל – מְעֻדָּל).
9. אֲלַעְמִיָּה – היותו במשקל של פועל.

כל צירוף של שתי סיבות או יותר מונע משם עצם לקבל תְּנוּיִן, למשל:

1. אֲלַעְמִיָּה + -אֵן : עֲמַר.
2. אֲלַעְמִיָּה + אֲלַעְמִיָּה : עֲמַר.

3. אֲלַעְמִיֶּה + אֲלַעְמִיֶּה:

א - לִפְזָא וּמַעְנִי: פִּאטְמֶה.

ב - מַעְנִי לֹא לִפְזָא: נָב.

ג - לִפְזָא לֹא מַעְנִי: טַלְחֶה.

4. אֲלַעְמִיֶּה + וֶזֶן אֲלַעְמִיֶּה: יֶד.

5. אֲלַעְמִיֶּה + אֲלַעְמִיֶּה: עֶמֶר.

6. אֲלַעְמִיֶּה + אֲלַעְמִיֶּה: בְּטָרֶס. חוץ מהשמות נֹחַ, מֹט ושמות זרים אחרים, הכוללים

שלושה הגאים, כשההגה השני שוואי או נח (שמות הכוללים הברה אחת).

7. אֲלַעְמִיֶּה + אֲלַעְמִיֶּה: אֲחֶר.

8. אֲלַעְמִיֶּה הסימית - אֲלַעְמִיֶּה: שמות תואר במשקל פֻּעֵל, בנקבה פֻּעֵל.

9. אֲלַעְמִיֶּה + וֶזֶן אֲלַעְמִיֶּה: שמות תואר במשקל אֲפֻעֵל.

תופעות תחביריות

ש' 1: כָּל אֶחָדָם יֵאָמֵר בְּשֵׁי, אִזָּא רָח - جملة شرطية. במשפט זה קודם ה־אָבָב ל־שָׂרָה, ולכן לא חלה השפעת מילת התנאי על ה־אָבָב.

עֵינֶךָ - حرف استثناء + المستثنى. המלה עֵינֶךָ מנוקדת ב־כִּיּוּן שהיא מופיעה במשפט חיובי.

ש' 2: אֲלַעְמִיֶּה - ظرف زمان.

אֲפָעִי - שם מחוסר תניין. מושא ישיר.

ש' 3: מִתְּבַטָּא - حال.

פִּתְסָעִין - התאם במספר למילה אֲפָעִי. התאם זה אפשרי במקרה של האנשה.

ש' 7: זָלְמָא - שם מחוסר תניין.

ש' 8: בְּטָחָן - שם מחוסר תניין.

תרגום:

«תִּבְטֵ שְׂרָא» - נשא רעה תחת בית שחין

א: אמרה לו אמו: כל אחיך מביאים לי משהו כשהם הולכים, חוץ ממך. אמר לה: הלילה אביא לך משהו. הלך וצד נחשי אפעה רבים, מהגדולים ביותר שיכול. הלך ושם אותם בתיק, כשהוא נושא תחת בית שחין, והשליכו לפניה. היא פתחה אותו, והם (הנחשים) רצו בביתה. היא (אמו) קפצה ויצאה. אמרו לה

נשות השכונה: מה הביא לך תאבת? אמרה: הוא הביא לי נחשי אפעה בתיק. אמרו: כיצד נשא אותם? אמרה: נשאתם תחת בית שחיו. אמרו: נשא רעה תחת בית שחיו. נדבק לו (השם) תאבט שרא. ב: אין זה אלא שהוא פונה תאבט שרא כי – כפי שסופר לנו – הוא פגש גול (ש) בלילה אפל במקום הנקרא רחא בְּתָאן בארץ דְּלִיל, והוא (הגול) חסם בפניו את דרכו. הוא (תאבט שרא) נשאר במקומו עד שהרגו (את הגול), וישן עליו. כאשר האיר הבוקר, נשאו תחת בית שחיו, והביאו לחבריו. הם אמרו לו: נשאת רעה תחת בית שחיד.

13 الخيل عند العرب

אָבוּ עֵבִידֶה (ש' 1): שמו האמיתי: מַעְמַר בֶּן מִתְנִי הַבְּצֵרִי. נולד כ־מֹלִי לשבט קְרִישׁ במשפחת עֵבִידֶה עַלִי מַעְמַר. הוא חי בעיר הַבְּצֵרֶה. מוצאו מיהודי בבל. הוא היה מגדולי המלומדים בהיסטוריה. הוא אסף אוסף ידיעות מקיפות על תולדות השבטים לפני צמיחת האסלאם. הוא המקור היחיד, שממנו שאבו ההיסטוריונים בדורות הבאים חומר למחקריהם (על תקופה זו).

כִּתָּב הַחֵיָל הוא ספרו היחיד של אָבוּ עֵבִידֶה, שהגיע אלינו מכל חיבוריו. הוא מציין בו את תכונות הסוסים, את צבעיהם, את חסרונותיהם ואת השירים, שחיברו עליהם הערבים.

הוא כתב גם פירוש לקוראן, שהוא הפירוש העתיק ביותר שנשאר בידינו (אף על פי שהיו פירושים של פרשנים קדומים יותר). פירוש זה נקרא מַגְזַר הַקְּרָאן. הוא נחשב לאחד המנהיגים הקנאים של הַשְּׁעֻבִּיֶּה. פרסם את הקובץ הראשון של פרשנות לקוראן.

אֶלְשַׁעוּבִיֶּה: זרם נפוץ בקרב העמים הלא-ערביים, שהנמנים עמו התנגדו לטענה הערבית, שהערבים הם העליונים, ולהם זכויות יתר. הם התבססו על פסוק מהקוראן: "... وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا " [سورة الحجرات (49), פסוק 13] – "האל ברא את האנשים עמים ושבטים, כדי שיכירו זה את זה". הם טענו, שככל שהאדם ירא אלוהים יותר, הוא טוב יותר, ולא בגלל היותו ערבי.